

JACEK KOSONOĞA

Glosa

do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2014 r.

III KZ 15/14¹

Złożenie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku jeszcze przed ogłoszeniem wyroku nie może stanowić samoistnej przesłanki do odmowy przyjęcia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia na podstawie art. 422 § 3 k.p.k.

Głosowane orzeczenie zapadło na kanwie następującego stanu faktycznego. Zarządzeniem z dnia 29 stycznia 2014 r. Przewodniczący Wydziału II Karnego Sądu Okręgowego w S. odmówił sporządzenia i przesłania uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 stycznia 2014 r., wskazując, że wniosek w tym przedmiocie został złożony jeszcze przed ogłoszeniem wyroku. W uzasadnieniu zarządzenia podniesiono, że zgodnie z art. 422 § 1 k.p.k. termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku wynosi 7 dni i biegnie od daty jego ogłoszenia. Stąd wniosek złożony przed rozpoczęciem tego terminu jest bezskuteczny. Na przedmiotowe zarządzenie zażalenie wniósł skazany stwierdzając, że art. 422 § 3 k.p.k. nie ma zastosowania w niniejszej sprawie, albowiem zawarta w tym przepisie regulacja uprawnia do odmowy przyjęcia wniosku złożonego po terminie. Ponadto podniósł, że nie był pouczony o konsekwencjach złożenia wniosku przed ogłoszeniem wyroku, zaś ewentualna wadliwość jego osobistego wniosku powinna być traktowana jako brak formalny, do którego usunięcia powinien zostać wezwany.

Zasygnalizowany problem procesowy jedynie pozornie dotyczy zagadnienia błahego. Rozstrzygnięcie w przedmiocie odmowy przyjęcia wniosku wprost przekłada się bowiem na uprawnienia apelacyjne i ma realny wpływ na ewentualne wzruszenie wyroku. Sąd Najwyższy opowiedział się za stanowiskiem, iż złożenie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia jeszcze przed ogłoszeniem wyroku nie może stanowić samoistnej przesłanki do odmowy przyjęcia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia na podstawie art. 422 § 3 k.p.k. W swo-

¹ LEX nr 1463635.

jej argumentacji organ ten oparł się przede wszystkim na wykładni językowej, podkreślając, że odmowa przyjęcia wniosku następuje wówczas, gdy złożony on został po terminie. Nie ma zatem znaczenia, że złożono go przed terminem. Dodatkowo w uzasadnieniu postanowienia podkreślono, że prawo do poznania uzasadnienia rozstrzygnięcia sądu stanowi jedną z najważniejszych gwarancji realizacji konstytucyjnego prawa do sądu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Oznacza to, że art. 422 § 3 k.p.k. w zw. z art. 422 § 1 k.p.k. ma charakter regulacji bezpośrednio określającej sposób realizacji jednego z najistotniejszych aspektów konstytucyjnego prawa do sądu, co wyklucza możliwość takiej interpretacji tych przepisów, która wbrew wykładni językowej prowadziłaby do zawężenia tego prawa.

Stanowisko Sądu Najwyższego, jakkolwiek znajduje silne uzasadnienie językowe i aksjologiczne może jednak nasuwać pewne wątpliwości, a z pewnością pozwala na zaprezentowanie odmiennej perspektywy interpretacyjnej.

Przed wszystkim zauważyć należy, że w swoich rozważaniach Sad Najwyższy skupił się jedynie na końcowym momencie terminu procesowego pomijając fakt, iż ustawodawca jednoznacznie określił jego początek i koniec. Pierwszą granicę wyznacza data ogłoszenia wyroku, drugą – upływ 7 dni od tej daty. Jest to tzw. termin kalendarzowy, wyznaczony w dniach, w odróżnieniu od terminów określanych relatywnie do stanu zaawansowania procesu („do czasu otwarcia przewodu sądowego”); blankietowych („dalszy czas oznaczony”), czy ogólnych („niezwłocznie”, „natychmiast”)². Termin, o jakim mowa w art. 422 § 1 k.p.k. to zatem określony okres, czyli inaczej – oznaczony upływ czasu, w ciągu którego należy złożyć wniosek. O jego zachowaniu możemy mówić jedynie wówczas, gdy czynność ta została wykonana w konkretnym przedziale czasu, nie zaś w momencie, kiedy termin nie rozpoczął jeszcze swojego biegu, podobnie, jak wówczas, gdy bieg terminu już upłynął. Precyzując termin do wniesienia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku, ustawodawca nie zdecydował się bowiem na wskazanie określonego punktu czasowego (momentu), do którego może to nastąpić, ale określił w tym celu określony przedział czasowy.

Jest to typowy termin porządkujący, służący zapewnieniu prawidłowego toku postępowania³. Czynności procesowe muszą bowiem następować w określonej sekwencji. Formalny charakter postępowania karnego wyklucza uzależnienie czasu ich dokonywania od swobodnego uznania stron i organów⁴. Chodzi o zagwarantowanie, że określona czynność nastąpi nie wcześniej i nie później niż w wyznaczonej perspektywie czasu. Zarówno spóźnione jak i przedwcześnie jej dokonanie przesądza, że termin nie został zachowany.

² S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005, s. 65.

³ I. Nowikowski, *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988, s. 8–13, zob. również S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 240.

⁴ M. Lipczyńska, A. Kordik, Z. Kegel, Z. Świda-Łagiewska, *Polski proces karny*, Warszawa 1975, s. 149.

Wątpliwości związane z tezą głosowanego orzeczenia wynikają nie tylko z charakteru prawnego terminu, o jakim mowa w art. 422 § 1 k.p.k., ale także z czysto praktycznych konsekwencji jej zaakceptowania. Podzielenie poglądu Sądu Najwyższego oznaczałoby, że wniosek można złożyć właściwie w dowolnym momencie procesu, byle tylko nastąpiło to przed upływem 7 dni od ogłoszenia wyroku. Teoretycznie można sobie zatem wyobrazić, że nastąpi to już w momencie doręczenia odpisu aktu oskarżenia, czy w trakcie przesłuchania oskarżonego na rozprawie. Tymczasem wniosek o uzasadnienie wyroku powinien stanowić reakcję na ogłoszone orzeczenie i jego ustne motywy. Jest to więc oświadczenie woli zależne od tych czynności.

Nie można natomiast odmówić racji tym argumentom Sądu Najwyższego, które dotyczą procesowego znaczenia części motywacyjnej wyroku. Poza dyskusją pozostaje, że prawo do poznania uzasadnienia rozstrzygnięcia sądu stanowi jeden z najistotniejszych komponentów konstytucyjnego prawa do sądu.

W orzecznictwie zasadnie wskazuje się, że uzasadnienie orzeczenia pełni różne funkcje: samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco – interpretacyjną, kontroli zewnętrznej; umożliwia akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną (funkcja wychowawcza)⁵. W odniesieniu do uzasadnienia orzeczenia sądowego uszczegóławia się, że: wymusza ono samokontrolę sądu, który musi wykazać, że orzeczenie jest materialnie i formalnie prawidłowe oraz odpowiada wymogom sprawiedliwości; dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem; jest podstawą kontroli zewnętrznej przez organy wyższych instancji; służy indywidualnej akceptacji orzeczenia; umacnia poczucie zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości; wzmacnia bezpieczeństwo prawne⁶.

Argumenty Sądu Najwyższego odnoszące się do wagi i znaczenia prawa strony do uzasadnienia decyzji sądowej są nie do podważenia. Rzecz jednak w tym, że te same racje, które przemawiają za szczególnym znaczeniem uzasadnienia pisemnego, można podnieść w związku z wykazywaniem rangi ustnych motywów. Tymczasem stanowisko, iż strona może skutecznie złożyć wniosek o sporządze-

⁵ Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK – A 2005, nr 4, poz. 45.

⁶ *Ibidem*, wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006, SK 30/05, OTK – A 2006, nr 1, poz. 2, szerzej na temat uzasadnienia orzeczeń w procesie karnym zob. m.in.: R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2014, s. 46 i n.; C. Kulesza, R. Starzyńska, *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 15 i n.; R. Starzyńska, *Uzasadnienie orzeczenia jako realizacja funkcji orzekania. Zagadnienia wybrane*, [w:] T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski (red.), *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Warszawa 2013, s. 671 i n., J. Iwaniec, *Rola uzasadnień wyroków sądowych – Praktyka stosowania prawa*, GS 2003, Nr 4, s. 20 i n.; M. Kościelniak-Marszał, *Charakter uzasadnienia wyroku karnego sądu i instancji*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2008, Nr V, s. 225 i n.; E. Skrętowicz, *Istota i znaczenie uzasadnienia wyroku sądu karnego po nowelizacji z 2003 roku*, [w:] L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci prof. A. Wąska*, Lublin 2005, s. 679 i n.; E. Trybuchowska, *Uzasadnienie wyroku w świetle przepisów k. p. k., doktryny i planowanych zmian*, [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. VIII, Wrocław 2001, s. 281 i n.

nie uzasadnienia wyroku zanim sąd przedstawi ustnie motywy rozstrzygnięcia, postponuje ich znaczenie. Wprawdzie niestawiennictwo oskarżonego nie stoi na przeszkodzie ogłoszeniu wyroku (art. 419 k.p.k.), a tym samym przedstawieniu ustnych motywów (art. 418 § 3 k.p.k.), to jednak dopuszczalność złożenia wniosku przed ich zaprezentowaniem wypacza *ratio legis* art. 422 § 1 k.p.k. Przyjęta przez ustawodawcę chronologia czynności procesowych nie jest przypadkowa. W pierwszej kolejności daje się oskarżonemu prawo do zapoznania się z ustną argumentacją sądu, a następnie wyznacza się termin do rozważania zasadności złożenia ewentualnego wniosku o sporządzenie uzasadnienia, ostatecznie zaś – wywiedzenia środka odwoławczego. Stworzenie stronie możliwości zapoznania się z procesem decyzyjnym sądu referowanym słownie jest zatem nie mniej ważne jak samo uzasadnienie pisemne decyzji procesowej.

Słusznie wskazuje się w orzecznictwie, że prewencyjno-wychowawcze znaczenie posiedzenia sądowego znajduje swój wyraz także w ogłaszaniu wyroku i przytaczaniu zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. Stąd też muszą być one zrozumiałe nie tylko dla stron, ale także dla osób obecnych na sali rozpraw; powinny wyjaśniać zarówno podstawę prawną rozstrzygnięcia, jak i jego społeczne aspekty. Przede wszystkim jednak przekonywujące uzasadnienie ogłoszonego orzeczenia może zapobiegać wnoszeniu nieuzasadnionych środków odwoławczych⁷. Można zatem mówić o funkcji perswazyjnej ustnych motywów. W tym aspekcie istotne jest przekonanie oskarżonego o poprawności procesu decyzyjnego i trafności rozstrzygnięcia.

Z kolei w doktrynie trafnie zauważa się, że od wymiaru sprawiedliwości wymaga się uzyskania aprobaty stron i opinii publicznej, czemu sprzyjać mają m.in. ustne motywy rozstrzygnięcia⁸. W przeciwieństwie do sformalizowanego uzasadnienia pisemnego, są one kierowane bezpośrednio do strony i mają dużo większy walor oddziaływania. Ustna argumentacja niejako antycypuje uzasadnienie pisemne i nie powinna odbiegać od jego treści. Wprawdzie, jak podnosi się w orzecznictwie, sąd nie jest związany poglądem zaprezentowanym w ustnych wywodach⁹, ale obie formy uzasadnienia powinny być zasadniczo zbieżne. Stąd też ich znaczenie motywacyjne musi być uznane za tak samo istotne.

Niezależnie od powyższego, najistotniejszy jednak wydaje się fakt, że interpretacja zaproponowana przez Sąd Najwyższy przesądza, iż dla złożenia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku nie ma absolutnie znaczenia to, jakie w efekcie będzie merytoryczne rozstrzygnięcie, skoro oskarżony może

⁷ Uchw. SN z dnia 15 lipca 1975 r., KwPr 2/74, OSNKW 1974, nr 10, poz. 179, zob. również P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, s. 255, R. Broniecka, *Uzasadnienie w polskim...*, *op. cit.*, s. 167.

⁸ E. Łętowska, *Pozaprosesowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, PiP 1997, nr 5, s. 15, zob. również W. Michalski, *Wychowawcza funkcja sądu w postępowaniu karnym*, Warszawa 1976, s. 195 i n.

⁹ Postanowienie SN z dnia 18 września 1974 r., II PZ 43/73, OSP 1975, nr 6, poz. 141, R. Broniecka, *Uzasadnienie w polskim...*, *op. cit.*, s. 165.

skutecznie dokonać tej czynności zanim pozna treść orzeczenia. Takie założenie odrywa uzasadnienie od decyzji i prowadzi do instrumentalnego traktowania uprawnień procesowych. Wniosek oskarżonego ma w takiej konfiguracji procesowej charakter totalny i abstrakcyjny i tym samym wypacza sens uzasadnienia. Słownikowo termin ten rozumie się jako zbiór racji wspierający dany pogląd¹⁰. Uzasadnienie nie może zatem funkcjonować w oderwaniu od stanowiska do którego się odnosi, tymczasem na skutek przyjętej interpretacji dopuszcza się możliwość żądania umotywowania rozstrzygnięcia, które jeszcze procesowo nie egzystuje.

Kwestia skuteczności wniosku o uzasadnienie wyroku złożonego przed rozpoczęciem biegu terminu wskazanego w art. 422 § 1 k.p.k. była już przedmiotem analizy orzeczniczej i wypowiedzi doktryny procesu karnego. Sąd Najwyższy kilkakrotnie podnosił, że wniosek o doręczenie wyroku złożony przed jego ogłoszeniem jest bezskuteczny, skoro wówczas nawet nie wiadomo, czy w ogóle dojdzie do wydania orzeczenia¹¹. Powinien on dotyczyć konkretnego wyroku, a więc orzeczenia już istniejącego¹². Przyjęcie poglądu odmiennego prowadziłoby do absurdalnego twierdzenia, że wniosek taki można składać w każdym czasie, a zatem np. po zawiadomieniu o wyznaczeniu rozprawy¹³. Podkreślano również, że skoro dyspozycja przepisu art. 422 § 1 k.p.k. stanowi o tym, iż wniosek o uzasadnienie strona może złożyć „w terminie zawitym 7 dni od daty ogłoszenia wyroku”, to oznacza, że może to uczynić tylko w tym okresie, to jest biegnącym „od daty ogłoszenia wyroku”. Stąd też nie powinien budzić wątpliwości wymóg by czynność tą dokonano już po „ogłoszeniu wyroku”, bo wtedy w ogóle rozpoczyna swój bieg tenże przewidziany przez ustawę termin do dokonania tej czynności, a dopełnienie tego warunku uczyni ją dopiero (formalnie) procesowo skuteczną¹⁴.

W orzecznictwie trafnie określono również zasady postępowania w sytuacji przedwczesnego wniosku przyjmując, że dla jego skuteczności niezbędne jest, aby strona, która taki wniosek złożyła, ponowiła go w terminie określonym w art. 422 § 1 k.p.k. lub też w tym terminie złożyła pisemne oświadczenie, że wniosek podtrzymuje. Zaniechanie tego przez uprawnioną stronę oznacza, że wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku, zgłoszony przed datą ogłoszenia wyroku, jest tak samo bezskuteczny, jak wniosek złożony po terminie, o którym mowa w art. 422 § 1 k.p.k.¹⁵.

¹⁰ S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, t. IV, s. 1064.

¹¹ Postanowienie SN z dnia 11 października 2002 r., WA 53/02, OSNKW 2003, nr 1–2, poz. 15, postanowienie SN z dnia 19 sierpnia 2009 r., IV KZ 38/09, LEX nr 608562, postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2010 r., IV KZ 30/10, OSNwSK 2010, poz. 1142.

¹² Postanowienie SA w Gdańsku z dnia 15 listopada 2006 r., II AKa 330/06, KZS 2008, nr 12, poz. 61.

¹³ Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2010 r., IV KZ 30/10, OSNwSK 2010, poz. 1142.

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 19 lutego 2013 r., II KZ 5/13, LEX nr 1277732.

¹⁵ Postanowienie SN z dnia 11 października 2002 r., WA 53/02, OSNKW 2003, nr 1–2, poz. 15, postanowienie SN z dnia 19 sierpnia 2009 r., IV KZ 38/09, LEX nr 608562, postanowienie SA w Gdańsku z dnia 15 listopada 2006 r., II AKa 330/06, KZS 2008, nr 12, poz. 61.

W nieco innym kontekście procesowym zasadnie podnoszono, że podejrzany nie ma racji, żądając by postanowienie o przedstawieniu zarzutów doręczono mu na piśmie przed terminem wyznaczonym mu do stawienia się przed prokuratorem. Postanowienie takie ogłasza się (art. 313 § 1 k.p.k.), a doręcza – jego uzasadnienie, gdy podejrzany tego zażąda (§ 3 art. 313 k.p.k.). Nie narusza to prawa do obrony, bo podejrzany nie ma obowiązku składania wyjaśnień, może wnosić o wyznaczenie dodatkowego terminu do wyjaśnień. Doszło tu do odwrócenia ról procesowych, bowiem podejrzany stawia warunki organowi procesowemu, zamiast stosować się do toku procesu¹⁶. Stanowisko to jest aprobowane w doktrynie procesu karnego¹⁷.

Mając na uwadze powyższe, wydaje się, że pogląd zaprezentowany przez Sąd Najwyższy jest co najmniej dyskusyjny i należy go ocenić bardziej krytycznie niż aprobująco.

GŁOSA DO POSTANOWIENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO Z DNIA 22 MAJA 2014 R., III KZ 15/14

Streszczenie

W glosie autor kwestionuje trafność tezy, iż złożenie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku jeszcze przed ogłoszeniem wyroku nie może stanowić samoistnej przesłanki do odmowy przyjęcia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia na podstawie art. 422 § 3 k.p.k. Polemizując z tymi poglądami autor analizuje charakter prawny terminu wskazanego w art. 422 § 1 k.p.k. oraz ocenia praktyczne konsekwencje podzielenia poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy. Odwołuje się do poglądów doktryny oraz dotychczasowego orzecznictwa w tym zakresie.

Słowa kluczowe: *wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku, ustne powody wyroku, uzasadnienie wyroku, wyrokowanie*

¹⁶ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2002 r., II AKz 425/01, KZS 2002, nr 1, poz. 22.

¹⁷ Tak też R.A. Stefański, *Czynności przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8, s. 47.

**GLOSS TO THE DECISION OF THE SUPREME COURT
OF 22 MAY 2014, III KZ 15/14****Summary**

The author of the gloss questions the rightness of the thesis that filing a motion for the development and delivery of the justification of a sentence before it is announced cannot be a self-contained reason for refusing to accept that motion based on Article 422 § 3 of the Code of Criminal Procedure. Arguing with these opinions, the author analyses the legal character of the term specified in Article 422 § 1 of the CCP and assesses practical consequences of sharing the opinion expressed by the Supreme Court. He refers to the doctrine and law interpretation in the field.

Key words: motion for the development and delivery of the written justification of a sentence, oral justification of a sentence, justification of a sentence, sentencing

**LA GLOSE DE LA DÉCISION DE LA COUR SUPRÊME
DU 22 MAI 2014, III KZ 15/14****Résumé**

Dans la glose l'auteur questionne la justesse de la thèse que la prestation de la proposition sur l'exécution et la remise de la justification de la décision avant de promulguer cette décision ne peut pas constituer une prémisses indépendante à refuser l'acceptation de la proposition sur l'exécution et la remise de la justification à la base de l'art. 422 § 3 du Code de la procédure pénale. En polémique de ces idées l'auteur analyse le caractère juridique du terme indiqué dans l'art. 422 § 1 du Code de la procédure pénale ainsi qu'il évalue les conséquences pratiques de l'opinion exprimée par la Cour suprême. Il évoque les opinions de la doctrine et la jurisprudence actuelle dans ce cadre.

**ГЛОССА К ПОСТАНОВЛЕНИЮ ВЕРХОВНОГО СУДА
ОТ 22 МАЯ 2014 Г., Ш КЗ 15/14****Резюме**

В настоящей глоссе автор оспаривает правильность тезиса о том, что подача заявления о подготовке и представлении мотивировки приговора ещё перед его объявлением не может служить самостоятельной предпосылкой для отказа в принятии заявления о подготовке и представлении мотивировки приговора в соответствии со ст. 422 § 3 УПК. Полемизируя с представленной позицией, автор анализирует правовой характер указанных в ст. 422 § 1 УПК сроков, а также оценивает практические последствия принятия подхода, выраженного Верховным судом. При этом автор ссылается на теоретические положения и предыдущую судебную практику в этой области.